

Vilda Växter

Nummer 1 · Mars 2020

PlantNet i
nytt test

Vårbrodd –
tidigt vårgräs

Variation hos
smyckeofrys

Milloraprojektets vinnare och förlorare

Möt Åslög Dahl

Ångskovall och skogsnattviol sida vid sida.

Tallsvärmare födosöker med sin långa sugsnabel.

Sugsnabeln är anpassad för att nå ned till blommans nektar.

Även ångskovall besöktes av tallsvärmaren. De gula pollinierna syns vid basen på sugsnabeln.

Spännande samspel i sommarnatten

För den som känner till en nattviolslokal kan ett nattbesök bli mycket spännande. Letar man lokaler rekommenderas att först söka i en av våra landskapsfloror som den för Gotland (Johansson m. fl. 2016). För Gotska Sandön existerar dessutom en egen öflora (Ingmansson och Petersson 2006).

Sedan många år besöker jag Gotska Sandön och håller i en botanikkurs strax efter midsommar. Det brukar sammanfalla med blomningen av både skogsnattviol och grönvit nattviol. Då lokalerna för de här orkidéerna ligger med olika solexponering på sanddynerna kan blomningstiden variera en hel del. Trots att de båda arterna växer nära varandra på några lokaler har inte någon hybrid hittats ännu. Däremot har ibland rödsyssla och svärdsyssla hybridiserat på ön. På Gotland och på andra platser har de ofta mer skilda blomningstider vilket innebär att arterna bättre hålls isär. Sysslehybriden hör till det speciella med Sandön.

Väderfaktorer spelar in

Orkidéernas blomning varierar dessutom en hel del, olika år. Troligen spelar väderleken under sommaren året innan en stor roll. Under sommaren 2019 hittades nästan inga skogsnattviol. Kanske berodde det på att sommaren 2018 var extremt torr och varm på ön.

Vissa år är blomningen mer ymnig och så var det 2013 då jag lyckades göra några observationer av hur tallsvärmare besökte skogsnattviol. Det var ett tips om att någon hade hört en konstig surrande insekt uppe vid fyren som väckte min nyfikenhet. Kvällen efter gick jag upp dit för att spana. Det visade sig inte vara några skalbaggar som föreslagits utan tallsvärmare. Vid 21-tiden dök de upp. Det var en varm och stilla kväll vilket är ovanligt då det blåser nästan jämt på ön.

Strax öster om fyren fanns en god lokal för skogsnattviol. Till att börja med var det svårt att urskilja var fjärilen flög. Den försvann så fort jag rörde på mig men var snart tillbaka på nattviolerna. Vingarna svirrar så snabbt att man inte ser dem utan det ser ut som en fjärilskropp som hänger i luften. Den tvärstreckade bakkroppen är tydligast.

Jag tog ett antal bilder och lyckades få med när fjärilen sticker in den långa sugsnabeln i blomsporrén för att suga den nektar som finns där. Samtidigt kommer sugsnabeln mycket nära de

båda pollinier som sitter intill hålet till blomsporrén. Det händer att polliniernas klibbskivor häftar fast på fjärilens öga eller på sugsnabeln. På en av bilderna ses ett gult pollinium på fjärilens sugsnabel. Eftersom fjärilen systematiskt går igenom alla utslagna blommor i blomställning efter blomställning är chansen att de överför pollinier från en individ till en annans märke stor. Det kan lätt ses genom att nästan alla av skogsnattviolernas blomställningar i området utvecklar fina kapslar. Ibland står fjolårets blomställningar kvar till året efter och då ser man att nästan alla blommor har utvecklats till kapslar som är bruna.

Tallsvärmare kan ses som den vanligaste lokala pollinatören av nattviol (Nilsson 1983). Även mindre snabelsvärmare kan vara den lokalt dominerande pollinatören.

Besökte även ängskovall

Som syns på en av bilderna gjorde tallsvärmaren försök att hitta nektar även i ängskovallens blommor. De påminner ju något om nattviolerna. Den ljusa färgen syns bra och blomman har en ganska lång kronpip men de här blommorna är inte anpassade till svärmarnas långa sugsnablar. Det är humlor som pollinerar ängskovall, som har sina ståndare gömda under överläppen. Ändå kunde jag se tallsvärmaren göra flera näringssök på ängskovall.

Eftersom nästan hela ön är täckt med tallskog kan man förvänta många tallsvärmare. Artens larver är stora (omkring åtta centimeter långa) och lever av tallbarr. Puppen kan övervintra flera gånger innan den kläcks. Är det så att det är just nattviolerna och vildkaprifolerna som begränsar hur många tallsvärmare som kan leva på ön? Vildkaprifol finns planterad i Fyrbyn och finns vid flera hus på södra sidan av ön.

Det här är en spännande "jakt" som gynnas av varmt och lugnt väder när det mörknar. Med de moderna kamerorna går det fint att få fjärilarna på bild. Tallsvärmare är spridd norrut till Dalarna och utmed Norrlandskusten.

Referenser

- Ingmansson, G och Petersson, J. 2006. *Gotska Sandöns flora*. Rindi 26:1.
Johansson, B. G., Petersson, J. och Ingmansson, G. 2016. *Gotlands flora*. Band 1 och 2.
Nilsson, L. A. 1983. Processes of isolation and introgressive interplay between *Platanthera bifolia* (L.) Rich. and *P. chlorantha* (Custer) Reichb. (Orchidaceae). *Botanical Journal of the Linnean Society* 87:325-350.